

Sylabus předmětu Zpracování a analýza kvalitativních dat pro závěrečné práce (SZ6082)

Vyučující: Mgr. František Tůma, Ph.D. (tuma@ped.muni.cz), Mgr. Jana Obrovská, Ph.D. (obr@mail.muni.cz)

Cíle kurzu

Cílem kurzu je prohloubit praktické dovednosti studujících v oblasti kvalitativní analýzy dat na pozadí souvisejících teoretických předpokladů. Očekává se, že studující budou pracovat s kvalitativními daty (nahrávky rozhovorů, vyučovacích hodin apod.), která budou v rámci kurzu analyzovat pro potřeby své závěrečné, bakalářské nebo diplomové práce.

Kurz se zaměřuje na vybrané aspekty sběru dat (výběr respondentů, vstup do terénu, pobyt v terénu, pořizování záznamu, etické otázky) a následné práce s nimi (různé techniky transkripce, kódování, interpretace a analýzy pomocí vybraných softwarových nástrojů). Pozornost bude věnována též tvorbě výzkumné zprávy, výběru datových úryvků, problematice zobecnění a roli teorie při interpretaci dat v různých tradicích kvalitativního výzkumu.

Rozpis seminářů

21. února: Úvod do kvalitativního výzkumu

Zaměření semináře, výzkumná zpráva, požadavky (JO + FT, cca 45 min), vymezení a specifika kvalitativního výzkumu na příkladu etnografie (FT+JO, cca 30 min), rozhovor v kvalitativním výzkumu (JO, 45 minut), pořizování a přepis záznamu (FT, 45 min)

28. února: Analýza dat z rozhovoru (JO)

Kódování kvalitativních dat (transkripce rozhovoru). Tvorba úryvků, komentářů, kódů, rodin kódů. Vztahy mezi kódy. Ukázka práce s kódy v programu Atlas.ti. Interpretace vybraných úryvků ve výzkumné zprávě. Možnosti vizualizace při kvalitativní analýze dat.

7. března: Analýza videozáznamu výuky (FT)

Úvod do konverzační analýzy – východiska, zaměření, základní pojmy. Vztah transkripce a analýzy. Ukázka analýzy videozáznamu se zaměřením na střídání replik a opravy. Analytické postupy v konverzační analýze. Konverzačněanalytická výzkumná zpráva – pravidla a očekávání, reliabilita a validita výzkumu. Odkazy na relevantní zdroje.

Výzkumná zpráva

Na základě seminářů a samostudia studenti připraví výzkumnou zprávu, tj. dokument představující (dílčí) výsledky jejich výzkumu. Dokument strukturujte následovně:

- 1) Stručně představte východiska (cca 3 odstavce: stručné představení problému, teoretická/koncepční východiska úzce provázaná s vlastním výzkumem), cíle a výzkumné otázky. Pokud je Váš výzkum širší, zaměřte se zde pouze na kvalitativní část, informace o případných dalších součástech výzkumu (aplikační, kvantitativní část apod.) uveďte stručně do poznámky pod čarou.
- 2) V několika odstavcích představte design svého výzkumu – pojednejte o datech (výběr, velikost, charakter, sběr apod.) a o způsobu analýzy. Odkazujte se na relevantní odbornou literaturu.

- 3) Uveďte výsledky v souladu s náležitostmi kvalitativní výzkumné zprávy ve Vámi zvolené tradici. Zejména se zaměřte na vhodné používání datových úryvků, jejich analýzu a interpretací.
- 4) V diskusi stručně shrňte své výsledky ve vztahu k cíli a výzkumné otázce. Pokud lze, odkažte na odbornou literaturu, pojednejte o relevanci či důležitosti svých zjištění, diskutujte o podobných nebo protichůdných zjištěních z jiných výzkumů. Také stručně zhodnoťte přínosnost a limity svého výzkumu.
- 5) V závěrečném odstavci navrhněte konkrétní analytické kroky pro další řešení své závěrečné práce.
- 6) Uveďte soupis citované literatury dle normy APA. Požadujeme alespoň 5 položek, z nichž minimálně dvě budou odborné publikace specificky ke kvalitativnímu výzkumu.

Doporučený rozsah zprávy (vlastní text, tj. body 1–6) je cca 10 normostran (tj. 18 000 znaků včetně mezer). Těžištěm práce jsou body 2 a 3 výše. Citace datových úryvků (relevantní části transkriptů) uvádějte přímo do textu; celé transkripty, které jste připravili v rámci práce na předmětu, nakopírujte na konec textu jako přílohu (nepočítá se do celkového rozsahu).

Požadavky na ukončení

Předmět je ukončen kolokviem. Pro získání hodnocení „prospěl(a)“ (p) studující do 13. 5. (případně později po předchozí domluvě s vyučujícími) nahrají do ISu výzkumnou zprávu (jeden soubor ve formátu MS Word dle výše uvedených požadavků) a zúčastní se závěrečného kolokvia. Při kolokviu studenti stručně představí výsledky své práce a budou adekvátně reagovat na položené dotazy, čímž prokáží svou orientaci ve vybrané problematice kvalitativního výzkumu.

Doporučená literatura

Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál.

Šedřová, K., & Švaříček, R. (2013). Jak psát kvalitativně orientované výzkumné studie. *Kvalita v kvalitativním výzkumu. Pedagogická orientace*, 23(4), 478–510.

Creswell, J. W. (2012). *Educational research. Planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research*. (4. vyd.). Boston: Pearson Education.

Silverman, D. (2010). *Qualitative research: theory, method and practice*. London: Sage.

Yin, R. K. (2011). *Qualitative research from start to finish*. New York: Guilford Press.

Řiháček, T., Čermák I., & Hytych, R. (2013). *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita.

Ke školní etnografii a kvalitativnímu rozhovoru:

Kaufmann, J.-C. (2010). *Chápající rozhovor*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Kučera, M. (1992). Školní etnografie: Přehled problematiky. *Studia Paedagogica*, 8, 1–28.

Delamont, S. (2014). *Key Themes in the Ethnography of Education. Achievements and Agendas*. London: SAGE.

Emerson, R. M. (2011). *Writing Ethnographic Fieldnotes*. Chicago: Chicago University Press.

Walford, G. (ed.). (2008). *How to do Educational Ethnography*. London: Tufnell Press.

Ke konverzační analýze:

Kasper, G., & Wagner, J. (2014). Conversation Analysis in Applied Linguistics. *Annual Review of Applied Linguistics*, 34, 171–212.

Pomerantz, A., & Fehr, B. J. (2011). Conversation analysis: An approach to the analysis of social interaction. In T. A. van Dijk (Ed.), *Discourse studies: A multidisciplinary introduction* (2. vyd., s. 165–190). London: Sage.

ten Have, P. (2007). *Doing conversation analysis* (2. vyd.). London: Sage.

Tůma, F. (2016). Konverzační analýza a interakce ve třídě: východiska a metodologické aspekty. *Pedagogická orientace*, 26(3), 415–441.